

ชีวิตในกรุงเทพมหานคร กับวัฒนธรรมการสื่อสารของกลุ่มเด็กป๊ม

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา โดยกลุ่มที่เลือกศึกษาคือกลุ่มเด็กป๊ม เพราะเด็กป๊มเป็นแรงงานอพยพย้ายถิ่นจากต่างจังหวัดเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ด้วยเหตุสำคัญคือความยากจน การศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มเด็กป๊มจึงเป็นการศึกษาที่มีประโยชน์ทั้งทางวิชาการ และทางสังคม กล่าวคือในทางวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ การศึกษาวิเคราะห์ผู้รับสารในแนววัฒนธรรมศึกษา เป็นการสร้างความรู้ให้กับการศึกษาในแนวทางใหม่ที่ ยังไม่ได้รับการพัฒนามากนัก และผลการศึกษาได้ช่วยให้เข้าใจกลุ่มผู้รับสารในแง่ที่มีความละเอียดซับซ้อน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ด้านการสื่อสารให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้รับสารให้ได้มากที่สุด ในทางสังคม การศึกษาวัฒนธรรมกลุ่มย่อยของกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในสังคม เป็นการทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดกับกลุ่มคนที่ไม่ม้อานาจพอที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการทำความเข้าใจสภาพปัญหาสังคมโดยรวม อันจะทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มเด็กป๊ม

กลุ่มเด็กป๊มจำนวน 88 คน ส่วนใหญ่อพยพย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัด เพื่อเข้ามาหางานที่มีรายได้สูงกว่า และมั่นคงกว่าอาชีพเกษตรกรรมที่พ่อแม่ของตนทำอยู่ แต่ความยากจนและความด้อยการศึกษา ทำให้ได้งานลักษณะแรงงานไร้ฝีมือ ค่าจ้างต่ำ คิดคำนวณค่าจ้างเป็นรายวัน งานส่วนใหญ่จะเป็นงานบริการที่ต้องใช้แรงงาน หรือไม่ก็งานอาชีพที่ฝึกได้ง่าย แม้งานอาชีพรับจ้างในสังคมเมืองจะมีรายได้ดีกว่า และต่อเนื้อกว้างงานด้านเกษตรกรรม แต่ก็ยังเป็นงานอาชีพที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าครองชีพในเมือง จึงทำให้ไม่มีเงินเก็บออมได้มากเพียงพอที่จะยกระดับความเป็นอยู่ให้สะดวกสบายยิ่งขึ้น หรือเป็นทุนในการมีกิจการค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ส่วนตัว เงินออมที่มีอยู่ก็เพียงส่งกลับไปช่วยเหลือจุนเจือทางบ้านเป็นระยะๆ เมื่อแต่งงานมีครอบครัว คู่สมรสก็มักจะมีอาชีพในลักษณะเดียวกัน สมาชิกใหม่ที่เกิดมาก็อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกับพ่อแม่ กลายเป็นครอบครัวผู้ใช้แรงงานในสังคมเมืองไปไม่มีที่สิ้นสุด

ทางด้านจิตใจ การเปลี่ยนจากสภาพแวดล้อมแบบชนบทที่คุ้นเคยมาตั้งแต่เด็ก มาอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบเมือง ที่มีระเบียบกฎเกณฑ์มากมาย จากลักษณะงานด้านการเกษตรที่เป็นของตนเอง มาเป็นงานรับจ้างด้านบริการภายใต้ระบบงานที่ยึดถือเรื่องเวลาเป็นสำคัญ จากสังคมชนบทที่รู้จักมักคุ้นกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มาอยู่ในสังคมที่ต้องพบปะคนแปลกหน้า และต่างคนต่างอยู่ ความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายต้องการการเรียนรู้ และการปรับตัว เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างราบรื่นปราศจากข้อคับข้องใจใดๆ

เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล

นับเป็นโชคดีของกลุ่มเด็กบ๊ิมกลุ่มนี้ ที่ส่วนใหญ่ได้ทำงานร่วมกับกลุ่มคนที่คุ้นเคยกันมาก่อน ทั้งญาติพี่น้อง เพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน และเพื่อนบ้าน เพราะการได้งานทำส่วนมากอาศัยการแนะนำต่อๆ กันไป มีบ้างที่ไม่เคยรู้จักเพื่อนร่วมงานในบ๊ิมมาก่อน แต่อัตลักษณ์บางบางประการ เช่นอัตลักษณ์ทางถิ่นฐาน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ หรืออัตลักษณ์ทางชนชั้น ทำให้เกิดวัฒนธรรมกลุ่มย่อยบางประการ เช่นการพูดจา การกินอยู่ การแต่งกาย การใช้สื่อ รวมถึงระบบความคิดซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมโยงให้กลุ่มเด็กบ๊ิมมีความสนิทสนมกัน จนกระทั่งเกิดความรู้สึกไว้วางใจกัน และอุ่นใจว่าจะสามารถพึ่งพากันได้ยามจำเป็น เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลมีประโยชน์อย่างยิ่งทั้งทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ และด้านจิตใจ ทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านการใช้ชีวิตประจำวัน และระบบการทำงาน นอกจากนี้มีการพึ่งพาอาศัยกันทั้งด้านที่พัก ข้าวของเครื่องใช้ รวมถึงการแบ่งปันกันใช้สื่อทุกประเภท ทางด้านจิตใจ มีกิจกรรมกลุ่มที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์อันได้แก่ การพูดคุยกัน การใช้สื่อร่วมกัน การไปเที่ยวพักผ่อน การจัดงานสังสรรค์ และการเดินทางกลับภูมิลำเนาพร้อมกัน

กิจกรรมทางสังคมของกลุ่มเด็กบ๊ิม จะช่วยต่อยอดอัตลักษณ์เดิม และช่วยให้เรียนรู้อัตลักษณ์ใหม่ๆ เพื่อนำมาปรับเปลี่ยนให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมเมืองได้อย่างราบรื่น ในขณะที่ระบบการสื่อสารมวลชน มุ่งตอบสนองเฉพาะความต้องการของกลุ่มคนเมืองที่มีอำนาจในการซื้อ และเป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคม กลุ่มเด็กบ๊ิมก็ได้อาศัยเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมืองได้ในที่สุด

วัฒนธรรมการใช้สื่อสารมวลชน

เด็กบี้มกลุ่มนี้มีการใช้สื่อสารมวลชนกันอย่างมาก ทั้งสื่อด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านสาระบันเทิง สื่อทางด้านข้อมูลข่าวสาร คือ รายงานข่าว เด็กบี้มส่วนใหญ่สนใจข่าวอาชญากรรม และข่าวอุบัติเหตุ ซึ่งเป็นภัยอันตรายที่ใกล้ตัว เป็นการหาข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์ด้านกายภาพ

ส่วนสื่อด้านสาระบันเทิง มักจะตอบสนองของความต้องการด้านจิตใจมากกว่าสื่อด้านสาระบันเทิง สื่อดังกล่าวได้แก่

1. รายการโทรทัศน์ กลุ่มวัยรุ่นนิยมรายการโทรทัศน์ประเภทต่างๆ มากกว่ากลุ่มผู้ใหญ่ เพราะมีเนื้อหาหลากหลายให้เลือกตามความสนใจ แต่เวลาในการแพร่ภาพมักจะอยู่ในช่วงเวลาการทำงาน หรือในช่วงดึก ทำให้กลุ่มเด็กบี้มไม่ได้ติดตามดูเป็นประจำ ทั้งๆ ที่รายการเหล่านี้ช่วยให้เรียนรู้ภาพชีวิตความเป็นอยู่แบบเมืองได้อย่างชัดเจน ส่วนกลุ่มผู้ใหญ่มักจะไม่ค่อยสนใจรายการที่นำเสนอเรื่องราวปลุกย่อย ผู้ชายมักชอบดูการแข่งขันกีฬา ส่วนผู้หญิงมักชอบดูละคร และภาพยนตร์จีนชุด

2. นิตยสาร นิตยสารแบ่งตามกลุ่มผู้อ่านได้เป็น 2 ประเภท คือนิตยสารดารา และนิตยสารประเภทอื่นๆ นิตยสารดารามีผู้อ่านมากกว่านิตยสารอื่นๆ เพราะเนื้อหามีความหลากหลาย แต่ความหลากหลายของเนื้อหาทำให้ผู้อ่านไม่ได้ชื่นชอบมาก จนกระทั่งต้องซื้อหามาอ่านเอง ต่างกับนิตยสารประเภทอื่นๆ เช่น กีฬา ชีวิต เรื่องลึกลับตื่นเต้น นวนิยาย พระเครื่อง อาวุธปืน หวย ซึ่งมีผู้สนใจในวงแคบ แต่ความสนใจติดตามจะสูงมาก จนกระทั่งต้องซื้อหามาอ่านด้วยตนเอง กลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่ เพราะอยู่ในช่วงที่ค้นพบแล้วว่าตนมีความสนใจด้านใดเป็นพิเศษ และยังมีกำลังทรัพย์มากพออีกด้วย

3. การ์ตูน การ์ตูนที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ได้รับความนิยมมากกว่าการ์ตูนทางโทรทัศน์ เพราะไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา หนังสือการ์ตูนแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ นิตยสารการ์ตูน หนังสือการ์ตูนของไทย และหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น นิตยสารการ์ตูนซึ่งนำเสนอชุดลงในสังคมเมืองได้รับความนิยมในวงกว้างเพราะความสั้น และความง่ายในการทำความเข้าใจ ส่วนหนังสือการ์ตูนของไทย มีผู้อ่านน้อยกว่าเพราะความยาว และความสลับซับซ้อนของเรื่องราว แต่มี

เนื้อหาหลากหลายและมีตัวละครเป็นชนชั้นล่าง ทำให้เข้าใจความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของตัวละครได้ง่ายกว่าการดูแบบอื่น ส่วนหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นแม้จะมีความยาว และความยาก เนื่องจากเป็นเรื่องราวของสังคมญี่ปุ่น แต่ก็ตอบสนองกลุ่มผู้อ่านวัยรุ่นกลุ่มเล็กๆ ได้เป็นอย่างดี เพราะมีโครงเรื่องตรงกับความสนใจของกลุ่มชัดเจน ผู้ชายจะชอบเรื่องราวการต่อสู้เป็นหลัก และผู้หญิงจะชอบเรื่องราวเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาว

4. ละครและภาพยนตร์จีนชุด เรื่องที่เป็นที่นิยมมากได้แก่ *ขอมอนโบราณที่เธอฝัน* *ยามหนูน* *ดาวแต่้มดิน* *ดาวพระศุกร์* *กระสือ* *เปาบุ้นจิ้น* และ *มังกรหยก* ละครเป็นสื่อเพื่อความบันเทิงที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ด้านต่างๆ ได้ชัดเจน ดังเช่น อัตลักษณ์ทางชนชั้นซึ่งปรากฏชัดเจนในละครยอดนิยมเหล่านี้ ตัวละครเอกมักเป็นชนชั้นล่าง หรือผู้ถูกรังแก ส่วนอัตลักษณ์ทางเพศเป็นตัวแบ่งความสนใจของผู้ดูเพศชาย และหญิง ผู้หญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับความรักแบบเพื่อฝัน เช่น *ดาวพระศุกร์* ผู้ชายชอบเรื่องเกี่ยวกับการต่อสู้ดิ้นรนที่สมเหตุสมผลและไม่เพื่อฝัน เช่น *เปาบุ้นจิ้น*

5. นวนิยาย นวนิยายขนาดพ็อคเก็ตบุ๊กแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ทางชนชั้น และอัตลักษณ์ทางเพศได้ในลักษณะคล้ายกับละครยอดนิยมบางเรื่อง ตัวละครคือนางเอกมักเป็นคนจากชนชั้นล่างที่ถูกรังแกจากชนชั้นบน ความโชคดีของตัวละครทำให้นางเอกสามารถเอาชนะชนชั้นบนที่มารังแก และเลื่อนฐานะโดยการแต่งงานกับผู้ชายที่ร่ำรวยจากชนชั้นบน การเลื่อนชั้นทางสังคมของชนชั้นล่างนับเป็นความเพื่อฝันซึ่งเป็นไปไม่ได้ในโลกความจริง ในแง่หนึ่งเป็นการปลอบใจ ช่วยให้ลืมความเหนื่อยยากไปได้ชั่วคราว แต่ในอีกแง่หนึ่งเป็นการตอกย้ำความขัดแย้งระหว่างความฝันกับความเป็นจริง ซึ่งไม่ช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ หรือการปรับตัวพัฒนาขึ้นไปได้

6. เพลง เพลงเป็นสื่อที่เข้าถึงจิตใจแต่ละคนได้ใกล้ชิดมากกว่าทุกสื่อ เพลงที่เด็กป๊มกลุ่มนี้ฟังแบ่งเป็น 2 แนว คือ เพลงป๊อป และเพลงลูกทุ่ง เพลงเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ทุกด้านได้อย่างชัดเจน เพลงสโลว์ - ป๊อป มีผู้หญิงฟังมากกว่าผู้ชาย เพลงป๊อป - แดนซ์ กลุ่มผู้ฟังเป็นชายและหญิงจำนวนใกล้เคียงกัน เพลงร็อค และเพลงเพื่อชีวิต มีกลุ่มผู้ฟังเป็นชายมากกว่าหญิง ทั้งเพลงสโลว์ - ป๊อป ป๊อป - แดนซ์ และเพลงร็อคนิยมเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น แต่เพลงเพื่อชีวิตนิยมในหมู่ผู้ใหญ่ด้วย ส่วนเพลงลูกทุ่งสตริง และลูกทุ่งหมอลำ เป็นที่นิยมของเด็กป๊มทั้งชายและหญิงทุกวัย แต่เพลงหมอลำเป็นที่นิยมมากเฉพาะกลุ่มผู้ฟังที่เป็นคนไทย

เชื้อสายลาว อัตลักษณ์ทางเพศของหญิงแสดงออกผ่านทางเพลงสโลว์-ป๊อป ส่วนอัตลักษณ์ทางเพศของชายแสดงออกทางเพลงร็อคและเพลงเพื่อชีวิต อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวแสดงออกทางเพลงลูกทุ่งหมอลำ อัตลักษณ์ทางถิ่นฐานของกลุ่มคนชนบทแสดงออกทางเพลงลูกทุ่งสตริง และอัตลักษณ์ทางชนชั้นของชนชั้นล่างแสดงออกทางเพลงเพื่อชีวิต

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์กับการสื่อสาร

จากการศึกษาพบว่า เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล และการใช้สื่อสารมวลชน มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ในด้านต่าง ดังนี้

1. อัตลักษณ์ทางเพศ กลุ่มเด็กบ๊มผู้ชาย ซึ่งมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบที่มีความเป็นชายสูง นิยมสื่อที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขัน การต่อสู้ที่ต้องใช้ความเร็วและความรุนแรง เช่น รายการถ่ายทอดสดการแข่งขันกีฬา หรือเพลงร็อค และยังสนใจเรื่องราวความเป็นไปในสังคม เช่น ในเพลงเพื่อชีวิต ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นค่านิยมในเรื่องความเป็นผู้นำในครอบครัว และความอดทนเข้มแข็งแบบ “ลูกผู้ชาย”

กลุ่มเด็กบ๊มผู้หญิง ซึ่งมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบที่มีความเป็นหญิงสูง หรือแบบ “กุลสตรี” นิยมสื่อที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง การบ้านการเรียน การใช้ชีวิตคู่ และความรักแบบหญิงชายในลักษณะเพื่อฝัน เช่น รายการครอบครัวเรื่องผู้หญิง นิตยสารชีวิตรัก คู่สร้างคู่สม ละครโทรทัศน์ เรื่อง ดาวพระศุกร์ ดาวแต่มดิน นวนิยายรักขนาดพ็อคเก็ตบุ๊ก เช่น เรื่องลมสวาทชาตาน อำนาจรัก แรงพิศवास และเพลงแนวสโลว์-ป๊อป ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นค่านิยมเรื่องความรักเดียวใจเดียว ความรักนวลสงวนตัว และความเป็นแม่บ้านแม่เรือน

ประเด็นปัญหาทางสังคมของเด็กบ๊มผู้หญิงปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนในการศึกษาครั้งนี้ ในขณะที่กลุ่มผู้หญิงในชนบทต้องออกจากบ้านไปทำงานหาเงินในสังคมเมืองเหมือนกับผู้ชาย ไม่ได้มีหน้าที่ทำงานบ้าน และดูแลสมาชิกในครอบครัวเพียงอย่างเดียวเหมือนสมัยก่อน แต่สื่อไม่ได้นำเสนอเรื่องราวที่สอนให้ผู้หญิงต้องอดทนต่อสู้ในชีวิตการทำงานนอกบ้านเลย เนื้อหาในสื่อมีแต่เรื่องราวความรัก และการเลื่อนชั้นทางสังคมแบบเพื่อฝัน คือการแต่งงาน หรือความ

บังเอิญโชคดี ในขณะที่เดียวกันสื่อได้สอนให้ผู้ชายมีความเข้มแข็ง และสนใจเรื่องราวในสังคม เพื่อพร้อมที่จะแข่งขัน ในโลกการทำงานที่มีทั้งผู้ชาย และผู้หญิงปะปนกัน

นอกจากข้อจำกัดที่เกิดจากสื่อแล้ว พื้นฐานทางสังคมยังเป็นตัวจำกัดการพัฒนา คุณภาพชีวิตของกลุ่มเด็กบิ้มผู้หญิงมากกว่าผู้ชายอย่างเห็นได้ชัด ทั้งด้านโอกาสในการศึกษา และความรับผิดชอบต่องานบ้าน ความด้อยโอกาสทางการศึกษาจำกัดความสามารถในการอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ส่วนความรับผิดชอบต่องานบ้านก็จำกัดเวลาในการเปิดรับสื่อทั้ง ด้านข้อมูลข่าวสาร และความบันเทิง

อย่างไรก็ดี สื่อและเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล ช่วยให้กลุ่มเด็กบิ้มผู้หญิง ปรับตัวได้ในแง่หนึ่ง คือการซึมซับค่านิยมเรื่องเสรีภาพทางเพศ เพื่อใช้ปรับตัวให้เข้ากับสภาพ ชีวิตแบบเมือง ที่ต้องทำงาน และติดต่อสื่อสารกันทั้งชายและหญิง นับเป็นการเรียนรู้ที่ได้จากการสื่อสารประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่ง

2. อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นประเด็นในการศึกษาคั้งนี้คือ กลุ่มคนไทยเชื้อสายลาว และสื่อที่พัฒนามาจากคนกลุ่มนี้คือ เพลงลูกทุ่งหมอลำ ในขณะที่ “ความเป็นคนลาว” โดนกระทบจากคนส่วนใหญ่ในสังคมที่มีเชื้อสายอื่น บทเพลงหมอลำก็ถูก มองว่า เป็นวัฒนธรรมที่ล้าสมัย เพราะเป็นสื่อที่เก่าแก่ และเป็นของกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวที่ ด้อยโอกาสทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ความเป็นคนลาว และบทเพลงหมอลำจึงกลายเป็น สิ่งที่ถูกเหยียดหยามควบคู่กันไปจากคนเมืองบางกลุ่มในสังคมเมือง

การปรับตัวของกลุ่มเด็กบิ้มเป็นไปในลักษณะการปรับรับวัฒนธรรม (Acculturation) คือกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพย้ายถิ่นมาใหม่ ต้องปรับตัวให้ยอมรับวัฒนธรรมของคนกลุ่มใหญ่ที่อาศัย อยู่ก่อน เพลงหมอลำเป็นที่ชื่นชอบของคนอีสานเชื้อสายลาวทั้งวัยรุ่น และผู้ใหญ่ แต่กลุ่มวัยรุ่น ส่วนใหญ่มักชอบเพลงสตริงมากกว่าหมอลำอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งอธิบายได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลัง เรียนรู้จักตนเอง และสิ่งใหม่ๆ ในชีวิต ก่อนที่จะถึงช่วงเวลาที่ค้นพบว่า ตนเองต้องการอะไร ส่วน กลุ่มผู้ใหญ่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวมาแล้ว จนเกิดความมั่นใจในอัตลักษณ์ของตน สิ่งที่เด็กบิ้มกลุ่มผู้ใหญ่ได้เลือกแล้ว คือบทเพลงหมอลำ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์

ทางชาติพันธุ์ดั้งเดิมของตน จึงเห็นได้ว่า สื่อเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งในแง่การต่อยอด
อัตลักษณ์ และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ วัยรุ่นหลายคนโดนกระทบจากกลุ่มคนในเมืองที่มีเชื้อสายอื่น
จนกระทั่งต้องกลบเกลื่อนอัตลักษณ์ของตน ด้วยการปิดบังว่าตนเองฟังเพลงหมอลำ และการไม่
พูดภาษาถิ่นเมื่ออยู่ต่อหน้ากลุ่มคนในเมือง แต่ทางออกที่พบคือ เครือข่ายการสื่อสารระหว่าง
บุคคล เมื่อได้อยู่ในกลุ่มคนเชื้อสายเดียวกัน เด็กป๋มก็ไม่ต้องคอยระวังที่จะกลบเกลื่อนปิดบัง
วัฒนธรรมที่ปกป้องบอกเชื้อสายของตน เพราะมีความมั่นใจว่า ตนเองไม่ได้อยู่เพียงลำพัง แต่เป็น
หนึ่งในสมาชิกของกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ร่วมทางชาติพันธุ์เหมือนกัน

3. อัตลักษณ์ทางถิ่นฐาน ความเป็นชนบท และความเป็นเมือง แสดงออกผ่านทาง
การฟังเพลงลูกทุ่งได้อย่างชัดเจน เพลงลูกทุ่งสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์แบบชนบท ในขณะที่เพลง
สตริงสื่อให้เห็นถึงอัตลักษณ์แบบเมือง กลุ่มเด็กป๋มทั้งชายและหญิงทุกวัยชอบฟังเพลงลูกทุ่ง แต่
กลุ่มวัยรุ่นจะชอบนักกีตาร์ที่มีภาพลักษณ์ของความทันสมัยมากกว่า

อัตลักษณ์แบบชนบทได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นอัตลักษณ์ที่มีความเป็นเมืองมากขึ้น
ในระดับที่มากน้อยต่างกันไปในแต่ละคน การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์แบ่งได้เป็น 2 ระยะ คือ
ตั้งแต่อยู่ที่บ้านในชนบท และเมื่อเข้ามาทำงานในสังคมเมือง

สาเหตุที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์มี 2 ประการใหญ่ๆ คือลักษณะของสื่อ
และลักษณะของสภาพแวดล้อมทางสังคม ในประการแรก ลักษณะของสื่อเพลงสตริงได้นำเสนอ
ความทันสมัยแบบเมือง ในขณะที่เพลงลูกทุ่งนำเสนอความเรียบง่ายแบบชนบท เด็กป๋มจึงเลือก
รับเอาเพลงทั้งสองแนวมาใช้ผสมผสานกัน เพื่อให้สามารถตอบสนองอารมณ์ในช่วงเวลาที่ต่าง
กันได้ จึงพบว่าหลายคนชอบฟังเพลงสตริงในช่วงที่ทำงานอยู่ในเมือง แต่ชอบฟังเพลงลูกทุ่งใน
ช่วงที่ทำอะไรทำนาอยู่ในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในช่วงเวลาเช้าๆ หรือเย็นๆ

ส่วนในประการที่สอง คือสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น พบว่าเกิดเป็นปัญหาคลาย
กับกรณีของเพลงหมอลำ คือเด็กป๋มวัยรุ่นบางคนถูกกระทบจากคนในเมืองกลุ่มอื่น จนต้อง
กลบเกลื่อนอัตลักษณ์ของตน ด้วยการปิดบังว่าตนฟังเพลงลูกทุ่ง และไม่แสดงออกถึงวัฒนธรรม

ท้องถิ่นของตน จึงเห็นได้ว่าสื่อจึงเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งในการตอกย้ำอัตลักษณ์เดิม และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคล

ปัญหาเรื่องการถูกเหยียดหยามจากคนเมืองนี้ แม้จะเกิดในวงกว้างกว่ากรณีเพลงหมอลำ แต่ก็ไม่รุนแรงเท่า เพราะกลุ่มคนชนบทที่อพยพย้ายถิ่นมาทำงานในกรุงเทพฯ มีจำนวนมาก ช่วยให้เกิดความมั่นใจในอัตลักษณ์ทางถิ่นฐานของตน จนกระทั่งหลายคนเอามาล้อกันเอง จนเป็นเรื่องขบขันในกลุ่มของตน แสดงให้เห็นว่า เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลในกลุ่มสังคมย่อย ช่วยให้เชื่อมั่นในความเป็นคนชนบท เป็นการตอกย้ำอัตลักษณ์เดิมให้มั่นคงยิ่งขึ้น

4. อัตลักษณ์ทางชนชั้น ความสำคัญว่าตนเองเป็นคนในชนชั้นล่าง เกิดจากสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ และสังคมโดยรวม สื่อที่กลุ่มเด็กป๋มนิยม และช่วยสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ทางชนชั้นอย่างชัดเจนได้แก่ ละครโทรทัศน์แนวชีวิต และนวนิยายแนวรักเล่มขนาดพ็อคเก็ตบุ๊ก รวมทั้งเพลงแนวเพื่อชีวิต ละครโทรทัศน์และนวนิยายดูเหมือนเป็นสื่อสำหรับกลุ่มผู้หญิง เพราะมุ่งเสนอเรื่องราวชีวิต และความรักของกลุ่มผู้หญิงที่อยู่ในชนชั้นล่าง และโชคดีได้เลื่อนชั้นทางสังคมด้วยความบังเอิญโดยการแต่งงานกับผู้ชายในกลุ่มชนชั้นบนเป็นส่วนมาก โครงเรื่องแบบเพื่อฝันที่สื่อนำเสนอในแง่หนึ่งเป็นการสร้างความบันเทิงเพื่อให้ลืมความทุกข์ไปได้ชั่วคราว แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นการตอกย้ำความแตกต่างระหว่างความฝันกับความจริง โดยไม่นำเสนอทางออกที่มีคุณค่ากับชีวิตของกลุ่มเด็กป๋ม

ส่วนเพลงเพื่อชีวิตดูเหมือนเป็นสื่อสำหรับกลุ่มผู้ชาย เพราะสะท้อนให้เห็นสภาพความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นในสังคม และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในลักษณะที่จริงจัง และมีความสมเหตุสมผลมาก สื่อเหล่านี้ช่วยระบายความกดดันของคนในชั้นล่าง เป็นการช่วยบรรเทาความแตกต่างทางชนชั้นได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม สื่อทั้ง 2 แนวไม่ได้นำเสนอหนทางในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง การเลื่อนชั้นทางสังคม หรืออีกนัยหนึ่งคือ การยกระดับคุณภาพชีวิตนั้น จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล ในการให้ข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการอย่างจริงจัง เช่นการศึกษาต่อ การหางานทำ รวมทั้งการสร้างเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตในลักษณะที่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจทางเศรษฐกิจ และสังคมของชนชั้นบนในสังคมเมือง

พลังของเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของ กลุ่มเด็กป๋ม

ในขณะที่การสื่อสารมวลชนช่วยในการพัฒนาชีวิต และในการปรับตัวได้ไม่มากนัก แต่กลุ่มสังคมขนาดย่อมกลับมีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการสร้างเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล ที่ให้ทั้งข้อมูลข่าวสารที่ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง ให้ทั้งการพึ่งพาอาศัยด้านข่าวของ เครื่องใช้ ไปจนถึงที่พัก และยังให้ความมั่นคงทางจิตใจในการดำรงชีวิตในสังคมเมืองที่เต็มไปด้วยคนแปลกหน้า

เครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลช่วยในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่ม เด็กป๋มทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ อัตลักษณ์ทางเพศ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางถิ่นฐาน อัตลักษณ์ทางชนชั้น ได้เป็นอย่างดี เริ่มตั้งแต่การต่อยอดอัตลักษณ์เก่า การเรียนรู้อัตลักษณ์ ใหม่ และการนำมาผสมผสานกันจนกระทั่งเกิดเป็นการปรับเปลี่ยน เพื่อให้ถึงจุดสมดุล ซึ่งช่วยให้การใช้ชีวิตในสังคมเมืองเป็นไปได้อย่างราบรื่น

จุดอ่อนของโครงสร้างการสื่อสารมวลชนในการพัฒนากลุ่มเด็กป๋ม

ลักษณะการใช้สื่อสารมวลชนของกลุ่มเด็กป๋ม พิจารณาได้จาก 2 แง่มุม คือจาก มิติของผู้รับสาร และจากมิติของโครงสร้างของสื่อ

จากมิติของผู้รับสาร เด็กป๋มมีศักยภาพในการเลือกเปิดรับสื่อ และใช้สารเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านอารมณ์ได้มาก ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการผสมผสานการใช้สื่อประเภทต่างๆ เพื่อช่วยในการเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ในเมืองได้ในระดับหนึ่ง ผลการวิจัยในส่วนนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง วัฒนธรรมประชานิยม ซึ่งเชื่อมั่นในพลังความสามารถของกลุ่มผู้รับสาร ที่สามารถเลือกเปิดรับ และใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองได้ และเมื่อระบบการสื่อสารมวลชนไม่สามารถตอบสนองความต้องการบางประการได้อย่างเต็มที่ เช่น ข้อมูลข่าวสารที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยอันจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิต ผู้รับสารก็รู้จักหันไปพึ่งพาเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล จึงเห็นได้ว่า ลักษณะการสื่อสาร ทั้งการใช้สื่อสารมวลชน และเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล เกิดเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ เพราะ

มนุษย์มีศักยภาพในการเลือกสรร และนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมของตน

แต่จากมิติของโครงสร้างของสื่อ สื่อในสังคมเมืองยุคปัจจุบันมุ่งตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนในเมืองที่อำนาจในการซื้อสูง เพื่อผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจขององค์กร แต่ในขณะเดียวกัน ไม่ได้ให้ความสนใจกลุ่มคนด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ไม่มีสื่อที่ช่วยทั้งในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมเมืองที่ตรงกับความต้องการเฉพาะทางของคนกลุ่มด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ เลย ผลการวิจัยในส่วนนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมมวลชน ซึ่งเชื่อว่าสื่อเป็นเหมือนสินค้าที่ผลิตในระบบอุตสาหกรรม สารที่สื่อนำเสนอไม่ว่าจะเป็นด้านข้อมูลข่าวสาร หรือด้านวัฒนธรรมส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ผลิตทั้งสิ้น การสื่อสารมวลชนในยุคปัจจุบันจึงยังมีลักษณะของสินค้าในระบบอุตสาหกรรม มากกว่าลักษณะของการสื่อสารที่เป็นประโยชน์ต่อผู้คนในสังคม

ทั้งหมดนี้ได้แสดงให้เห็นจุดอ่อนที่สำคัญประการหนึ่งของโครงสร้างการสื่อสารมวลชน คือ ไม่สามารถช่วยพัฒนากลุ่มคนที่ด้อยโอกาสในสังคมเช่นกลุ่มเด็กบิ้มได้อย่างเต็มที่ที่จะเห็นได้ว่าข้อสรุปนี้ขัดแย้งกับความคิดบางกระแส เช่น Syed A. Rahim (1992) ซึ่งเชื่อมั่นว่าเทคโนโลยีการสื่อสารอันทันสมัยในระบบโครงสร้างการสื่อสารในปัจจุบัน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกในสังคมเมืองขนาดใหญ่ และจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของสังคมเมืองได้ ในขณะที่สังคมเมืองขนาดใหญ่เช่นกรุงเทพมหานคร ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารกลับไม่มีบทบาทในการสร้างระบบการสื่อสารมวลชน ที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา สังคมที่คนกลุ่มต่างๆ กำลังประสบอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนด้อยโอกาส กลุ่มเด็กบิ้มเป็นคนกลุ่มหนึ่งที่กำลังประสบปัญหาดังกล่าว จึงต้องอาศัยเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลภายในกลุ่มสังคมของตน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และในการปรับตัวให้เข้ากับความเร็วเติบโตอย่างรวดเร็วของสังคมเมืองดังเช่นกรุงเทพมหานคร

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแบบและเนื้อหาของสื่อสารมวลชน

1. สื่อโทรทัศน์ควรนำเสนอรายการเพื่อการศึกษาที่หลากหลายในช่วงเวลาหลังข่าวภาคค่ำ ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กบั้นเล็กจากงานแล้ว และไม่ตึกเกินไปนัก
2. สื่อวิทยุควรนำเสนอรายการที่ให้ทั้งข้อมูลข่าวสารเฉพาะกลุ่มเด็กบั้น และสอดแทรกความบันเทิงที่เป็นการแสดงออกถึงวัฒนธรรมของกลุ่มย่อยได้ชัดเจน เช่น เพลงพื้นบ้านในภาคต่างๆ
3. สื่อสิ่งพิมพ์ควรมีวารสาร และนิตยสารราคาถูกที่ให้ข้อมูลข่าวสารและความบันเทิง เพื่อให้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเมือง และระบบการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิด้านแรงงาน โครงการฝึกอาชีพ โครงการการศึกษาต่อ แหล่งงานที่ตรงกับความต้องการ แหล่งที่พักอาศัย หรือกระทั่งเป็นสื่อเชื่อมโยงให้ได้พบปะกัน เป็นต้น

ปัญหาจากการวิจัย

การประยุกต์ใช้วิธีการแบบชาติพันธุ์วิทยาที่ใช้ในการวิจัยกลุ่มเด็กบั้นในครั้งนี้ พบว่าเกิดปัญหาเมื่อได้นำไปใช้เก็บข้อมูลหลายประการ ปัญหาดังกล่าวแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูล และปัญหาเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล

1. ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูล

1. การจัดช่วงเวลาในการเวียนเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยต้องศึกษากลุ่มเด็กบั้น 6 กลุ่มที่ทำงานในบิมน้ำมัน 6 แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร วิธีการจัดแบ่งเวลาศึกษาคือ เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่บิมน้ำมันแรกจนถึงบิมน้ำมันที่ 6 แล้วจึงเวียนกลับมาเก็บข้อมูลในบิมน้ำมันแรกอีกครั้ง การเก็บข้อมูลดำเนินไปเช่นนี้จนครบ 5 รอบ ใช้เวลาประมาณ 30 วัน แต่เนื่องจากงานบิมน้ำมันเป็นงานชั่วคราว เด็กบั้นบางคนจึงลาออกไปก่อนที่ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลได้ครบ มีผลทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่สม่ำเสมอ โดยเฉพาะเรื่องการใช้สื่อ ข้อมูลของบางคนไม่มีรายละเอียดเท่าที่ควร แต่ผู้วิจัยก็ไม่ได้ตัดข้อมูลของเด็กบั้นเหล่านั้นทิ้ง เพราะข้อมูลดังกล่าวยังมีประโยชน์ในการใช้มองภาพรวมของกลุ่มแต่ละกลุ่ม

หนทางการแก้ปัญหาคือ หากต้องการศึกษากลุ่มคนที่ทำงานในลักษณะงานรับจ้างชั่วคราวเช่นนี้ ควรจัดแบ่งเวลาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนทุกประเด็น ก่อนที่จะเริ่มเก็บข้อมูลในกลุ่มต่อไป

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลาในการศึกษากลุ่มเด็กปั๊มกลุ่มละ 5 วัน ในช่วงเวลาการทำงาน และหลังจากเลิกงานบ้างหากสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย จนกระทั่งได้ข้อมูลครบถ้วน แต่เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ พบว่าขาดรายละเอียดที่น่าสนใจไปหลายประการ อันที่จริงระยะเวลา 5 วัน ทำให้ผู้วิจัยกับกลุ่มเด็กปั๊มหลายคน มีความสนิทสนมกันถึงขนาดมีการชวนคุยเรื่องส่วนตัวเพื่อปรับทุกข์ มีการจับมือ หรือโอบไหล่อย่างสนิทสนมเมื่อถ่ายรูป เป็นต้น แต่การศึกษาสภาพชีวิตในช่วงเวลาทำงาน เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของกลุ่มเด็กปั๊ม หากผู้วิจัยใช้เวลานานกว่านี้ อาจมีโอกาสได้ไปเก็บข้อมูลช่วงเวลาของเด็กปั๊มพักอยู่ที่บ้านพัก หรือช่วงเวลาของเด็กปั๊มไปเที่ยวพักผ่อนในวันหยุด ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่ละเอียดไปกว่านี้

หนทางการแก้ปัญหาคือ ควรใช้เวลาเก็บข้อมูลที่นานกว่านี้ และควรหาวิธีการเข้าถึงกลุ่มคนในสภาพแวดล้อมที่เคร่งครัดน้อยกว่าสถานที่ทำงาน

3. การเตรียมตัวก่อนไปเก็บข้อมูล

จุดบกพร่องประการสำคัญของผู้วิจัยคือ ไม่ได้ฝึกหัดฟังภาษาท้องถิ่นของกลุ่มเด็กปั๊ม โดยเฉพาะภาษาของกลุ่มเชื้อสายลาว เพราะคิดว่าสามารถพอฟังจับใจความได้ แต่เมื่อลงมือศึกษาจริง หลายครั้งที่ผู้วิจัยพยายามฟังว่า เด็กปั๊มจับกลุ่มคุยกันเรื่องอะไร แต่ไม่เข้าใจโดยตลอด เพราะอุปสรรคในเรื่องภาษา

หนทางการแก้ปัญหาคือ ต้องเตรียมตัวศึกษาภาษาถิ่นของกลุ่มคนต่างๆ ให้พร้อมเป็นอย่างดีก่อนที่จะลงมือศึกษาวิจัย

2. ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล

1. ข้อจำกัดเรื่องการทำงาน

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลช่วงเวลาการทำงานเป็นหลัก การสัมภาษณ์ หรือการสนทนา บางครั้งจึงไม่ต่อเนื่อง เพราะกลุ่มเด็กป๊มต้องคอยวิ่งไปเติมน้ำมันอยู่ตลอดเวลา แม้กลุ่มเด็กป๊มส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือ โดยการมาช่วยเติมน้ำมันให้แทนคนที่กำลังสนทนาอยู่กับผู้วิจัย แต่ป๊มบางแห่งก็มีรถวิ่งเข้าออกตลอดเกือบเวลา หรือบางช่วงเวลาก็มีรถมาเติมน้ำมันมาก ทำให้การสนทนาขาดช่วงอยู่เสมอ และช่วงที่ว่างผู้วิจัยก็จะเข้าไปสนทนากับคนอื่นแทน ทำให้การเก็บข้อมูลบางประเด็นขาดหายไป ที่สำคัญคือ ผู้วิจัยต้องคอยระวังไม่ให้รบกวนเวลาทำงานของเด็กป๊ม จนกระทั่งถูกลูกค้า หรือผู้จัดการตำหนิ

2. ข้อจำกัดเรื่องอารมณ์ และความไม่พร้อมของเด็กป๊ม

การศึกษาในกลุ่มคนมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ คนมีความรู้สึกและอารมณ์แตกต่างกันไป บางวันเด็กป๊มบางคนจะอยู่เฉยๆ ไม่พูดคุยกับใคร และมีท่าทางซึมเศร้าผิดไปจากครั้งก่อนๆ ผู้วิจัยต้องคอยระวังไม่สร้างความขุ่นเคืองใจ เป็นการรบกวนในช่วงเวลานั้น ดังนั้นในบางวัน ผู้วิจัยจึงไม่สามารถพูดคุย หรือซักถามเด็กป๊มบางคนที่มีท่าทางผิดแปลกไปจากปกติได้ ทำให้ข้อมูลบางประเด็นขาดหายไปและไม่มีความต่อเนื่องเท่าที่ควร

ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลนับเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ผู้วิจัยต้องยอมรับ และหาทางแก้ปัญหาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มิฉะนั้นการเก็บข้อมูลจะไม่ครบถ้วน สมบูรณ์ตามที่ต้องการ

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้ แบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ ประโยชน์ทางด้านวิชาการ ประโยชน์ทางด้านสังคม และประโยชน์ต่อผู้ศึกษาวิจัย

1. ประโยชน์ด้านวิชาการ

งานวิจัยผู้รับสารในบริบทสังคมไทย ตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษาโดยใช้การเก็บข้อมูลในแบบชาติพันธุ์วิทยายังมีปรากฏไม่มากนัก งานวิจัยชิ้นนี้ แม้จะเป็นการประยุกต์ใช้วิธีการแบบชาติพันธุ์วิทยา แต่ก็เชื่อว่าข้อมูลที่ได้จะมีประโยชน์ในเชิงวิชาการด้านนิเทศศาสตร์บ้าง กล่าวคือเป็นการเริ่มกระตุ้นให้นักวิจัยทางการสื่อสารหันมาสนใจศึกษากลุ่มผู้รับสารกลุ่มต่างๆ ในแนววัฒนธรรมศึกษาเพราะการวิจัยที่นำเสนอรายละเอียดปลีกย่อยของคนกลุ่มเล็กๆ จะช่วยเสริมงานวิจัยที่ให้ข้อมูลเชิงปริมาณซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย ทำให้การศึกษาวิจัยผู้รับสารมีความละเอียด และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ประโยชน์ด้านสังคม

การเลือกศึกษาวัฒนธรรมของคนกลุ่มด้อยโอกาส เป็นการช่วยให้เห็นสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ตามความเป็นจริง ในส่วนของแต่ละบุคคล เป็นการกระตุ้นให้คนในสังคมหันมาสนใจคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมมากขึ้น การได้เรียนรู้ปัญหาของผู้อื่น ซึ่งมีบางประเด็นที่คล้ายคลึงกับตน ทำให้บุคคลตระหนักถึงความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น มีการยอมรับนับถือกัน และเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น ในส่วนของโครงสร้างทางสังคม การเรียนรู้สภาพปัญหาของคนกลุ่มด้อยโอกาส ทำให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมได้ในระดับหนึ่ง และยังกระตุ้นให้สื่อมวลชนเห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนกลุ่มนี้ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สื่อที่มีรูปแบบ และเนื้อหาตรงกับความต้องการของกลุ่มได้ในที่สุด

3. ประโยชน์ต่อผู้ศึกษาวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์ผู้รับสาร โดยการเข้าไปคลุกคลีกับกลุ่มคนที่ศึกษานั้น นอกจากจะช่วยฝึกฝนทางการเก็บข้อมูลในเชิงวิชาการแล้ว ยังช่วยให้ผู้ศึกษาวิจัยได้เรียนรู้คนกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่กลุ่มที่ตนคุ้นเคย เป็นการสัมผัสความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นอย่างใกล้ชิด ทำให้เรียนรู้ความเป็นไปในสังคม และรู้จักเปิดใจให้กว้างเพื่อยอมรับความแตกต่างของคนในสังคมได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นลักษณะเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล และ การใช้สื่อสารมวลชนของกลุ่มเด็กปัมกลุ่มเล็กๆ เพียงกลุ่มเดียว ดังนั้นน่าจะได้มีการศึกษาไปยัง กลุ่มอาชีพรับจ้างกลุ่มอื่นๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ด้อยโอกาสในสังคมเมืองเช่นเดียวกัน เช่น กลุ่มคนงานก่อสร้าง กลุ่มพนักงานบริษัทรับเหมาทำความสะอาด กลุ่มคนรับใช้ตามบ้าน
2. ควรจะมีการศึกษาการใช้สื่อเฉพาะทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น สื่อที่ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ สื่อที่ให้ความรู้เรื่องการฝึกทักษะอาชีพ สื่อที่ให้ความรู้เรื่องแหล่งงานอาชีพ
3. ควรจะมีการศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคล และ การใช้สื่อสารมวลชนของกลุ่มคนในชนบทก่อนอพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมือง เพื่อช่วยให้การศึกษาประเด็นความเปลี่ยนแปลงของลักษณะการสื่อสาร และ การใช้สื่อเมื่อเข้ามาทำงานในเมืองเกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น
4. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการแก้ข้อบกพร่องและปัญหาที่ผู้วิจัยประสบมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องการกำหนดช่วงเวลา และระยะเวลาในการเก็บข้อมูล รวมทั้งมีการเตรียมตัวเก็บข้อมูลอย่างรอบคอบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย